

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOLD

Likestilte spiritualiteter / Hjelper det å be? / Kjære Anonym, du har del i kallet! / RGG - også på engelsk / Avgrensede og kontinuerlige tiltak i ny Plan for trosopplæring / Reform av gudstjenesteliturgien / Fra bispedømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

- 13. søndag etter pinse - Silje Sørebo
- 14. søndag etter pinse - Martin Aalen Hunsager
- 15. søndag etter pinse - Sjur Isaksen

Spiritualiteten har både en inntrykkside og en uttrykkside.

Likestilte spiritualiteter

Sommerferien er over, og jeg vet at jeg kanskje burde brukt den til å samle inspirasjon gjennom sommerens mangeartede stevner, konferanser og generalforsamlinger. Med litt

skam å melde har jeg ikke deltatt på noen av dem. Men jeg har likevel latt meg inspirere ved å lese referater og reportasjer i den kristelige dagspressen. Jeg har blant annet latt meg

inspirere til denne lederartikkelen.

Sommerstevner og konferanser ser ut til å fungere som ladestasjoner for noen batterier som gjennom resten av året tydeligvis ikke får så jevn tilgang på lading. Vi sprer oss utover og velger oss de sommersammenhenger som virker mest kompatible med vårt eget åndelige mottakerapparat, eller med vår egen spiritualitet, som vi er blitt vant til å kalle det. Spiritualiteten har både en inntrykkside og en uttrykkside. En type forkynnelse, en type lære, et slags fellesskap eller en møteform gjør inntrykk på oss og gir fordykning og inspirasjon. Ofte er det gjennom det samme fellesskapet og i den samme møteformen vi best får gitt uttrykk for vår tro og spiritualitet. Hvis det virkelig er slik at sommerstevner og konferanser skal kompensere for manglende inspirasjon gjennom et langt arbeidsår, sier dette også noe om hva det lange arbeidsåret ikke inneholder av inspirasjonskilder.

Mange av oss har vår tilhørighet til gudstjenestelivet i Den norske kirke. Gudstjenesten er et ukentlig pulsslagn som både gir inntrykk og uttrykk for vår spiritualitet. Nå blir det kanskje ikke så høy energi av et pulsslagn i uka, derfor er dette neppe den eneste arena for vår tro og vårt gudsliv. Likevel har gudstjenesten som ambisjon å være et møte med Gud, med vår neste og med oss selv. Gir dette møtet virkelig rom for våre ulike åndelige mottakerapparat? Tar gudstjenesten på alvor at vi har ulike spiritualitet? Når vi med stormskritt nærmer oss høringsfristen for gudstjenestereformen, er det grunn til å spørre om forslagene likestiller ulike spiritualiteter, eller om det overhodet er mulig å gi ulike spiritualitetsformer like stort rom i en og samme gudstjeneste.

Harald Olsen ved Universitetet i Agder har forsket på ulike spiritualitetsformer generelt og på en del presters affinitet til disse spesielt. Kategoriseringene er kort oppsummert slik:

Verbal/rasjonell

- legger hovedvekten på forkynnelse og verbal formidling, og en framstilling av troens innhold i en mest mulig rasjonell og fornuftsmessig akseptabel form

Kontemplativ

- vektlegger det indre åndelige liv gjennom bønn, meditasjon og kontemplasjon, og søker den stillhet som gir rom for dette.

Karismatisk

- gir stort rom for følelseslivet, de spesielle nådegaver, og ofte de ekstraordinære ytringsformer som følger disse.

Estetisk/rituell

- vektlegger ritualer, liturgi og symbolhandlinger, i en form som tilfredsstillende estetiske behov og gir skjønnheten rom.

Diakonal/handlingsorientert

- legger hovedvekt på at troen må ytre seg i den gode handling (diakoni), og i et etisk forpliktende sosialt liv.

(Harald Olsen HPT 2/2008)

Hvilken spiritualitetsform vinner kampen om den lokale gudstjeneste?

Ulike sommerstevner vil i likhet med profilerte forsamlinger og organisasjoner gjerne søke å legge spesielt til rette for én av disse spiritualitetsformene,

eventuelt en kombinasjon av to eller tre. Men lokalmenigheten i Den norske kirke skal feire gudstjeneste hele året og er mange steder det eneste kristne fellesskapet i lokalmiljøet. Hvilken spiritualitetsform vinner kampen om den lokale gudstjeneste?

Det er min overbevisning at preferanse for ulike spiritualitetsformer er like mye styrt av personlighetstype som av teologi. På samme måte som vi naturlig har ulike «språk» for å uttrykke og ta i mot kjærlighet i en relasjon, har vi også fra naturens side ulike måter å tilbe og tro på i vårt gudsforshold. Det er noen gode grunner til at noen, men ikke alle, gleder seg over gjennomtenkt dogmatikk og prekener som henger på greip. Det er noen andre gode grunner til at noen, men ikke alle, finner dyp næring i å betrakte ikoner eller tale i tungen. Dette er i utgangspunktet uproblematisk. Men det blir et problem når ulike spiritualitetsformer ikke anerkjenner hverandres betydning. Fristelsen til å absoluttere egne preferanser med teologiske overbygninger vil alltid være til stede.

Prestens spiritualitet vil naturlig influere på

og fargelegge tjenesten i menigheten. Men det er sjelden at menigheten blir som presten. Det er heller ikke ønskelig. Derfor vil det i planleggingen av menighetens gudstjenester og øvrig arbeid være nødvendig å reflektere over i hvilken grad mennesker i menigheten blir møtt på "sitt eget språk". 2 spørsmål:

- skal alle menigheter gi stimulans til og uttrykk for alle 5 spiritualitetsformer eller skal menighetene "spesialisere" seg?
- Skal enhver gudstjeneste gi stimulans til og uttrykk for alle 5 spiritualitetsformer eller skal gudstjenestene spesialiseres og differensieres?

Prestens spiritualitet vil naturlig influere på og fargelegge tjenesten i menigheten.

Det er mitt håp at ulike instanser og menigheter som skal gi høringsuttalelser, ikke nøyer seg med å file på formuleringer for å kvalitetssikre dogmatikken. Like viktig er det å se på gudstjenesten som uttrykk for spiritualitet: Er dette et sted jeg får høre mitt eget språk? Er det et sted jeg får bruke mitt eget språk?

SJUR ISAKSEN
sjur.isaksen@mf.no

Velkommen til Sjur!

Fra og med dette nummeret har vi gleden av å ønske Sjur Isaksen velkommen som nytt medlem av redaksjonen i Luthersk kirke-tidende. Sjur er universitetslektor i sjelesorg ved Menighets-fakultetets praktikum. Han har tidligere vært menighetsprest flere steder i landet, senest i Rælingen i Borg. Han har i lengre tid vært bidragsyter til LKS tekstgjennomgørelser, noe han også vil fortsette med. Vi er glade for å ha fått en ny dyktig medarbeider i bladet med en bred kompetanse og erfaringsbakgrunn.

Redaksjonen

Hjelper det å be?

Om tro og bønn, sykdom og helbredelse. Erfaringer, tanker og meninger.

AV TOR-OLE BJERKE, SYKEHUSPREST, LILLEHAMMER.

Hjelper det den syke å be? Ja, det hjelper. Enten man er vant med å be, eller om man famler seg fram på en sti man sjelden har gått. Først og fremst hjelper og styrker det den syke selv, og det gir mot og håp. I sykdom kan man lett kjenne seg som en betydningsløs tilfældighet, men bønn gir sammenheng med selve Skaperen. Og bønn hjelper for opplevelsen av å være syk: Det kan bli lettere å leve med det når man kan legge også dette i Herrens hender. Kanskje er man selv for svak til å orke å be. Da er det godt å vite at andre ber for meg, og forbønn fordyper samhørigheten og styrker hele fellesskapet. "Be for meg, prest." Ja, det gjør jeg så gjerne, etter at jeg har spurt hva han vil jeg skal be om. Men har bønn noen tilknytning til helbredelse? Jeg vil si det slik: Neppe særlig mange blir helbredet uten at det har blitt bedt for det. Både den syke selv og slekt og venner ber. Jo alvorligere sykdommen er, desto mer blir det bedt - så mye at sykehuset gjerne kunne kalles et bedehus. Her blir det bedt for helbredelse eller for lindring av plager, og det skjer i tusentall. At det som regel er greit å finne en medisinsk forklaring, gjør ikke gleden og takknemligheten mindre eller takkebønnene færre.

Men det bønnen *ikke* hjelper for, er å fremskaffe undere/mirakler (Ordene betyr det

samme, bare at det ene er norsk og det andre fra latin).

Dette sier jeg ikke av vantro, ei heller for å håne dem som vil tro annerledes. Hvor gjerne jeg enn skulle ønske å kunne si noe annet, må jeg være ærlig mot det jeg har erfart gjennom over 30 års samvær med tusener av syke: Svært mange helbredelser har jeg sett, men ingen hvor den eneste mulige forklaringen er at det var et Guds mirakel som svar på bønn. Og om noen slike tilfeller likevel kunne bevises, ville de være så ytterst få at det blir villedende å fremstille det som en aktuell målsetting for de syke. Jeg kjenner godt til den fortvilelsen mange syke har, men det er dårlig hjelp å anbefale dem veier som ikke fører fram. En sjelden gang gir Gud et glimt av å gripe inn med et direkte svar på bønn, men det kan like gjerne være i dagligdagse småting som i alvorligere saker. Den som får svaret, beholder det som et smykke, til indre trygghet om at Gud hører. Men å fortelle andre om det har som regel liten overbevisningskraft.

Noen kan vel lure på om jeg mener at folk da snakker usant når de sier at de er blitt helbredet på underfull måte. Nei, det mener jeg ikke. Tvert imot gleder det meg at den som har det vondt, får det bedre, og jeg ønsker aldri å dempe deres glede. Men de forklaringene som

følger med, spriker i så mange retninger at det blir umulig for meg å feste allmenn tillit til én fremfor andre. Helbredelsesfortellinger er det mange av, også der det ikke fins noen kristentro. Det er kjent i alle kulturer til alle tider, og med like mange forklaringer. Også i Jesu samtid var det helbredere; de betvilte ikke de under Jesus gjorde, men hevdet at han gjorde det ved djevelens hjelp! Og blant dem som nå kalles helbredere, healere, varme hender eller hvilken betegnelse det kan være, fins alle slags tro. - For meg ser det ut for at Gud har gitt noen mennesker helt spesielle evner til å gjøre godt og til å lindre plager. Og den evnen har de uavhengig av deres egen religiøse tro. Jeg avstår fra å prøve å forstå eller forklare det. Og jeg har heller aldri skjønt hvorfor jeg skulle benekte det bare fordi jeg ikke forstår det. Men samtidig må det vel også sies at det er temmelig få beviselige helbredelser av slike typer, særlig når det gjelder alvorlige eller tunge, kroniske sykdommer.

I hele tilværelsen er vi vant til at det ikke skjer mirakler. Ingen ville vel mene på alvor at Gud burde svare ja på bønner fra en giktbrudden om å få sommerkvarme for å drive bort vinterkulda. Ingen vil tro at en utsultet barneflokk i Afrika skulle bli mett gjennom forbønn. Ingen vil vel tenke at et amputert bein skulle vokse ut igjen, om vi ber aldri så helhjertet til Gud. Men noen forventer, og noen skaper forventning om at det er helt rimelig å be Gud om mirakler når det gjelder sykdom. - Sant nok har ethvert Guds barn fri adgang til å be helt usensurert om det som ligger en på hjerte, uten å spørre om det er fornuftig eller sannsynlig. Men det er noe annet enn at de som er satt til å forkynne og undervise om kristen tro, lærer folk at den rette troen forventer at Gud gjør under/mirakler som svar på bønn. Om Gud gjør et under, betyr det at han gjør et unntak fra naturens orden. For meg er det ingen gudfryktig tanke at han burde gjøre det akkurat for meg. All forkynnelse og veiledning som handler om å slippe unna smerte og savn, forneker virkeligheten og fører til at vi ikke vokser som kristne. Jo lengre man har gått på troens vei, desto mer bør vår bønn kunne uttrykke tillit til å være i Herrens hender, slik Lina Sandell synger: "Hva han tar, og hva han giver, samme Fader han forbliver."

Vi lever lengre og bedre enn noensinne.

Alvorlig sykdom er vondt. Det blir dobbelt ille når tunge tanker og triste "hvorfor" griper tak. I sykehuset har jeg hørt spørsmålene i mange utgaver, og jeg har hørt like mange forsøk på svar. Kanskje kan den enkelte finne en viss trøst i "sitt" svar. Men til nå har jeg ikke hørt noe svar jeg selv vil gi videre. "Det er urettferdig!" - ja, det er hverken rettferdig eller urettferdig, og dette er omtrent det eneste jeg er helt sikker på: Livet er ikke et bokholderi, selv om mennesker i årtusener har ment at søtt og bittert burde gis etter fortjeneste. Den store utfordringen er å våge å leve livet som det er, ikke som det gjerne skulle vært. Å leve uten de klare svarene - og samtidig våge å legge hele livet i Guds hender. Gud har lovet å skape en ny tilværelse uten død og sorg, skrik og smerte. Jeg venter ikke å få svaret der heller, for da tror jeg at jeg har glemt spørsmålet. Men inntil da er all skapningen underlagt forgjengelighet. "Det er menneskets lodd en gang å dø" - og da må vi jo dø av noe. Noe kan man sikre seg litt mot, det meste ikke.

Til alle tider har sykdommer vært en svøpe menneskene prøver å unngå, med alle midler. Og talløse midler og forklaringer har man brukt, med vekslende og oftest lite hell. Men aldri i historien har så mange av oss unngått så mange sykdommer som i dag, og mange flere enn noen gang før lever nå bra til høy alder. Kopper har ikke vært sett i hele verden på mange år. Polio, tyfus og kolera finnes ikke i vårt land lenger. Lungebetennelse var livsfarlig for bare 70 år siden; i dag er den som regel ikke mye verre enn at den er plagsom for en stund. Barne- og ungdomsdødelighet er nesten null, men for hundre år siden døde unge mennesker av tuberkulose, i et antall av over 100 i en befolkning på 30.000 - hvert eneste år!

Av svært mange sykdommer blir de fleste friske igjen, uten å gjøre noe for det, og antakelig uten å be særlig intenst til Gud. Vi er jo så vant med at det går snart over. Men faktisk er det ingen selvfølge. Det ser en tydeligst om immunforsvaret er sterkt svekket, for da kan selv en vanlig forkjølelse være livsfarlig. Noen sier at det "bare er naturen," når vi blir friske igjen. På samme måten kan noen tenke om vaksiner og antibiotika som har gitt enorme helseframskritt de par siste generasjonene.

Før var det et rent under om en ungdom ble frisk av tuberkulose. Nå er det "medisinene som gjør det." Jo mer vi forstår av naturens vanlige orden og virkemåte, desto mindre behov blir det for å kalle noe et under. Om man så tenker på Gud som den som skal gjøre mirakler og fylle hullene i vår erkjennelse, blir det stadig mindre bruk for å tro på noen gud. Da holder det med "naturen" for mange. Men den kristne troen forstår "naturen" nokså annerledes: Det er Gud som er sammenheng. Og han blir ikke mindre av at jeg skjønner at han har bakeren som medarbeider når brød skal bakes, eller legen når sykdom skal kureres. Kristentroen sier ikke "Kua mi, jeg takker deg, deilig melk du gir til meg." Troen har Gud som adresse, for takk, så vel som for klage, enten det gjelder daglig brød eller helse. Og for undringen over alt jeg ikke begriper.

"Helbredelse ved bønn"

I de samme senere tiårene som de store medisinske velsignelsene har spart oss for umålelige mengder av lidelse, har det underlig nok vokst fram en stadig sterkere tro i flere kristne kretser på det noen kaller "helbredelse ved bønn". Tankene stammer hovedsaklig fra USA, denne merkelige nasjonen som elsker kraft og suksess, og som frykter lidelse og forsakelse. Av flere grunner misliker jeg uttrykket "helbredelse ved bønn":

1. Sier vi "... ved bønn", så betyr det "ved hjelp av bønn", altså at bønnen er virkemidlet. Dette ligner lite på hvordan Jesus lærte oss å be, i Fader Vår: Først gjør han det klart at vi har en Far som vet hva vi trenger, før vi ber. Så lærer vi å takke og lovprise Gud for at han er Gud. Og vi ber ham sørge for det vi trenger for dagen (med lovlig adgang til å ta med alt vi antar at vi trenger, stort eller smått, selv om våre ønsker vel kan nærme seg det kravstore). På samme måten betyr nok ikke "fri oss fra det onde" at Jesus forespeiler oss et liv uten lidelse. (I Getsemane ba Jesus selv om å få slippe de lidelsene han visste sto fore. Hans bønn ble hørt, men han slapp ikke lidelsen.) Deretter ber vi om at Gud må lære oss den vanskelige livskunsten det er å tilgi. Men Jesus lærte oss aldri at bønn er et middel for å manipulere Gud til å gjøre det vi ønsker han skal gjøre. Bønn er

stedet for å være nær Gud, der jeg mer og mer lærer å spørre hva han vil jeg skal gjøre, men ikke at jeg blir dyktigere til å fortelle Gud hva jeg synes han bør gjøre.

2. Jo sterkere man sier "helbredelse ved bønn," desto mer styrkes tvilen hos dem som ikke får det ønskede svaret, tvilen om at troen og bønnen deres kanskje ikke er bra nok, eller at de skulle være spesielt syndige eller skyldige på et aller annet vis. Noen helbredelsespredikanter kan legge etter seg en farlig vranglære: at mange troende kommer til å tro at de er lite troende til at Gud bryr seg om deres bønn.

Alle får vi legge fram for Gud alt som ligger oss på hjerte. Men det gir oss ikke styringen på hvordan han svarer. En venn og prestekollega var svært syk for noen år siden. Han fortalte: "I rommet ved siden av meg lå en mann med samme sykdommen. Vi lurte nok begge på hvem som kom til å gå i den andres begravelse. Det ble jeg som gikk i hans begravelse. Og jeg er sikker på at det ble ikke bedt færre bønner for ham enn for meg."

3. I alt jeg leser og hører om "helbredelse ved bønn" nå til dags, slår det meg at det er ytterst få som får oppleve det, selv i stormøter med berømte predikanter. Og det man helbredes fra, ville som oftest knapt kalles en alvorlig sykdom i et sykehus. Som hode- og nakkesmerter, vonde bein eller dårlig hørsel. Å høre at slikt forkynnes som et Guds under, er pinlig, ja, rent gudsbespottelig for meg som har hatt nær kontakt med tusener av virkelig syke. Jeg spør meg: Hva slags Gud har vi hvis han skulle være spesielt interessert i å helbrede slikt som vel er plagsomt, men ikke de farlige eller tunge sykdommene? Og attpåtil at han gjør det bare for noen få? Om Gud fremstilles som den som kan forventes å gjøre mirakler, blir det enten uinteressant eller også skuffende for folk flest å ha noe med Gud å gjøre. Når det i slike sammenhenger forkynnes at "alt er mulig for Gud," høres det i mine ører ikke som at troen er så spesielt sterk, men at den har fått krampe. Vil man at Gud skal være der på en bestemt måte, får man som regel opplevelsen av at han slett ikke er der i det hele tatt. Og Gud har den "egenskapen" at han kan holde seg tilbake, og la seg baktale eller omtales på helt falsk måte, uten å ha noe hastverk med å bli forstått.

En landskjent emissær som selv var mye plaget av sykdom, og som døde nokså tidlig, sa om mye av den helbredelseslitteraturen som tilbys: "Det er en flom av villfarelse. Hvorfor kan ikke troende mennesker være mer på vakt i sine valg av litteratur? Vi må be for dem som farer fram med slik uforstand."

Noe helt annet er at dagligspråket ofte bruker ordet "under" om noe som er spesielt gledelig eller overraskende. F. eks. kan vi si at det var et Guds under at han ikke ble drept i ulykken, ellet at et nyfødt barn er et Guds under. Og en tilfriskning eller helbredelse kan oppleves uventet og gåtefull, rent som et under. Eller som vi synger i den vakre vårsalmen: "og atter som eit under nytt liv av daude gror." Men da mener vi jo ikke "under" slik vi leser om i Bibelen. - I mange av livets tilskikkelser er det nok dessuten slik at lekfolk ser underer der fagfolk ikke gjør det.

4. Jo mer enkeltkristne og miljøer blir opptatt av at sykdommer og plager *må* helbredes, og helst på underfullt vis, desto mer undergraves respekten for dem som er nødt til å leve med og i sykdom. Og det styrker vår tids sterke tro på at "helsa er det viktigste." Kristentroen tenker annerledes: Helsa må jo nødvendigvis svikte før eller siden. Det viktigste er derfor ikke å være frisk og sunn, men å være et Guds barn (selv om mange synes det er helt uinteressant). En kvinne jeg kjente, var svært plaget av langt-kommet kreft. Venner trøstet henne til stadighet: "Vi ber om at du skal bli frisk." Hun følte trøsten rent som mas, og endelig klarte hun å gi dem den trygge troens svar: "Nå skal dere ikke be om at jeg blir frisk. Nå skal dere be om at jeg snart får slippe ut." For den kristne troen er døden faktisk ikke et nederlag. Tvert imot, som Frelsesarméen sier det: "Forfremmet til herligheten". - At den enkelte av oss og de nærstående kan være både redd og fortvilet, er en annen sak, for man blir jo ikke spesielt modig av å tro på Jesus.

Undere i Det nye testamente

Jesus gjorde underer, "også mange tegn det ikke er skrevet om i denne boken," skriver apostelen Johannes. Merk at han kaller det "tegn", ikke underer eller mirakler. Tegn - på hva? "Disse tegn er skrevet ned for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn," legger han til. Ikke for

at vi skal bli imponert av en trollmann, men for at vi skal våge å tro at Gud vil være nær oss. Da Døperen satt i fengsel og kom i tvil om han hadde tatt feil av hvem Jesus var, svarte Jesus ved å vise til at løftene om den lovede Messias nå ble oppfylt. "Dette sitt første tegn gjorde Jesus i Kana," skrev apostelen. Husker du hvilket tegn det var? Han forvandlet vann til førsteklasses vin, og det så mye som 4-500 liter. Et nokså meningsløst mirakel, om man ikke kjenner til de gamle løftene om Guds fremtid. Løftene fra gammel tid er også klangbunnen da Jesus viste hvem han var (og er), ved å bruke nista til en gutt for å mette 5000 eller ved å stille stormen på Genesaret sjø. "Hva er dette for en? Både vind og sjø adlyder ham," undret disiplene. Om de ikke riktig forsto tegnet da, så forsto de det siden. - Mange har gjort seg morsomme og ledd av disse fortellingene. For da som nå fungerte ikke tegnene eller undrene som ugjendrivelige bevis på at Jesus er Guds Sønn. Da som nå er det en trossak om det virkelig er sant at han oppsto fra de døde. Men kan jeg tro på Jesu oppstandelse, kan jeg også tro på hans undergjæringer.

Men sa ikke Jesus at "disse tegn skal følge dem som tror," bl.a. å helbrede syke? Jo, han sa det. Og han sa også at den som tror, kan få fjellet til å kaste seg i havet. En slik tro har hverken du eller jeg eller noen andre jeg har hørt om. Hva Jesus har ment med dette, vet jeg ganske enkelt ikke. Men alle som har stor interesse for underer og mirakler, bør merke seg hvordan Jesus pleide å gjøre det. I motsetning til all verdens fortellinger om folk som skal ha utført store ting ved besvergelses, bønner, magier og andre uforståeligheter, gjorde Jesus det slik: "Han truet vinden og sa til sjøen: Stille! Vær rolig!" Eller til en spedalsk: "Bli ren." På lignende måte hadde de første kristne lederne en gudgitt myndighet eller evne til å bare kunne si til en lam tigger: "Jeg befaler deg: Reis deg og gå!" Og mannen reiste seg og gikk - og han hadde ikke en gang bedt om å bli frisk.

I de nytestamentlige brevene til de første kristne menighetene nevnes det påfallende lite om helbredelser, enda verden var full av sykdom og lidelser. Riktignok omtales en "nåde-gave til å helbrede", uten at det sies noe om hva den besto i, eller hvordan den ble brukt. Og vi

kan jo merke oss at den listes opp sammen med høyst forståelig menighetsarbeid, som hjelpetjenester og styringsoppgaver. "Nåde-gaven til å helbrede" førte i hvert fall ikke til at de troende var fri for sykdommer: I brevet til menigheten i Galatia skriver Paulus, at første gangen han besøkte dem "kom det av at jeg var blitt syk". Og han var syk på en sånn måte at de kunne bli "fristet til å forakte eller avsky meg," sier han. En annen gang gir han sin venn Timoteus et alminnelig kostholdsråd "for din mage og fordi du så ofte er syk." Til den samme vennen skriver han: "Trofimus lot jeg bli igjen i Milet fordi han ble syk." Og jeg merker meg at apostelen ikke sier noe som tyder på det skulle være noe åndelig mangelfullt ved at de var syke. - (I alle disse tre bibel-sitatene er "syk" oversatt fra det greske ordet *astheneia* - se neste avsnitt.)

Sykdomsforståelse

Det er også verd å spørre om ordet "syk" betyr det samme i Bibelens kultur som hos oss i Vesten i dag. I et ofte sitert bibelavsnitt (2 Korintierbrev 12,9-10) skriver Paulus om seg selv at han har bedt Gud om bli kvitt "en torn i legemet". Han sier ikke hva denne tornen var, men når han kaller det en torn, var den ganske sikkert veldig plagsom. Han fikk til svar på sine bønner: "Min nåde er nok for deg, for kraften fullendes i svakhet." Svak var han, virkelig og varig, ikke bare sliten med behov for pause for å bli sterk igjen. Det greske ordet for svakhet er *astheneia*. Ordboka gir flere betydninger: svakhet, kraftløshet, skrøpeligheit, sykdom. Og flere steder i Bibelen er sykdom valgt som den mest passende oversettelsen. Dette greske ordet er nokså likt dialektordet *låk* som brukes i Gudbrandsdalen. *Låk* betyr at man er i temmelig dårlig form, uten at det sier noe om årsaken. (Andre uttrykk med samme betydning fins i andre dialekter.) Og disse ordene har jo oppstått lenge før moderne medisin kunne gi ulike navn på årsakene til mange former for svakhet.

Biologiske forklaringer på ulike sykdommer er nokså nytt i historien. Men menneskene har naturligvis alltid tenkt seg forklaringer, ut fra slik de forsto tilværelsen. Folk har f. eks. tenkt at en syk var besatt av demoner eller av djevlen eller straffet av Gud/gudene, eller man kunne

gi astrologiske forklaringer. Slike tanker møter vi også i Bibelen. Noen bibellesere synes dette er ganske pinlig, og legger stort arbeid i å forklare eller bortforklare det. Andre synes dette viser hvor håpløst foreldet og uaktuell Bibelen er. Selv synes jeg ikke det er mer vanskelig enn å lese at keiser Augustus befalte at "hele verden" skulle innskriveres i manntall, eller at sølvsmeden i Efesos sier at "hele verden" dyrket gudinnen Artemis. "Hele verden" betyr jo ikke at Bibelen benekter at Amerika fins, eller at den påstår at jorda er flat, men det handler om å tale et språk folk kjenner. Og hvis folk har en mytisk forståelse av sykdom, så har de altså det. Bibelen forholder seg til at folk tenker som de gjør, men sier ikke at dette eller hint er de evig bestående forklaringene. Jesus gir ikke forklaringen, hverken med stor eller liten f. Han bare sier: "Jeg vil: Bli frisk."

I vide kretser har man ment å finne grunnårsaken til sykdom i syndefallet: Når Gud hadde skapt verden god, og mennesket valgte å sette seg opp mot han, var det vel ikke annet å vente enn at det ble slutt på det gode liv i Edens hage. Så ble våre kår i stedet slit og strev, sykdom og død. Til tider har man funnet dette som en god forklaring, ikke bare på menneskehetens forgjengelighet, men også på de plagene den enkelte møter. Slike tanker kan vi like gjerne legge i historiens arkiv for godt, først og fremst fordi Bibelen hverken autoriserer denne eller noen annen enkeltforklaring som den ene riktige. Dernest fordi død og nedbryting må ha vært i verden fra første stund. Skaperverket rommer jo mengder av organismer som bare har timers eller dagers omløpstid. Hadde alt dette vært i live til syndefallet, ville det ikke vært plass til noe annet på jorden. Og Skaperen må ha vært skrekkelig infam om han skapte sykdomsfremkallende virus og bakterier i påvente av at mennesket skulle synde.

Jeg tror at forklaringen på våre forpinte hvorfor er svært enkel: Forklaringen er at det ikke fins noen forklaring. Vi får streve for å fatte mot til å leve uten svar, og heller legge oss selv og alle våre gleder og bekymringer i Herrens hender. Der får det ligge trygt mens hver enkelt av oss gjør vårt beste for å lindre lidelser.

Å leve med sykdom

Noen er så nøkterne av natur, eller så rotfestet i sin tro, at de tar imot selv alvorlig sykdom uten store sinnsbevegelser. Andre må gå en tung vei. Ekstra tung blir den om summen av spørsmålene blir at "min Gud har forlatt meg." Det egentlige spørsmålet er ikke om Gud fins, men om han er likeglad med meg. Han holder seg skjult, og gir ikke det minste tegn på at han er til eller bryr seg om meg. Da gjør det vondt verre om en trøster vil trøste bort smerten ved å påstå at Gud slett ikke er borte, for da forneker man den andres vonde erfaring. Det er en helt sann erfaring at Gud er borte; det sa nemlig Jesus også, på korset: "Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?" Og vi leser ikke om at han fikk noe svar, og slett ikke noe problemløsende svar. Vi vet ikke hvor lenge han måtte være i denne smertefulle tomheten, men han var der så lenge den varte. Bare ved å våge å leve i meningsløsheten av Guds fravær, så lenge som det varer, er det mulig å gjøre en ny erfaring av Guds nærvær. Slik satte Jesus ord på den nye erfaringen: "Far, i dine hender overgir jeg min ånd." Andre kan finne andre ord, eller kanskje ingen ord.

Noen har stor interesse av å lete etter intellektuelle svar på disse store spørsmålene. Det har ikke jeg. Derimot hører jeg gjerne på dem som spør fordi deres eget eller deres nærmestes liv gjør vondt. Jeg hører ropet. Og jeg har ikke et "riktig" svar. For om det finnes et svar, er det den spørrende selv som finner det. Og heller ikke da blir det et svar med to streker under, men det ligger på erfaringsnivået, oftest ordløst i den enkeltes hjerte. Iblant ser det ut for at svaret først og fremst består i at man ikke lenger har samme behovet for å spørre.

Noen forstår sine sykdommer og påkjenninger slik at det tjener til å prøve troen og tålmodet, slik det het i den gamle kirkebønnen: "Du oppdrar oss ved trengsel og kors for ditt rike." Mang en gang har jeg sett at denne tankemessige overbygningen kan føre til en stor og ekte tåleevne. Men denne forståelsen er bare brukbar når man finner fram til den på egenhånd. Blir det sagt som et trøsteord, er det sannsynlig at det kjennes som en uoverkommelig tanke, og det vil snarere gi dårlig samvittighet enn styrke og håp. Og samtidig er det heldigvis slik at hver enkelt ikke behøver å

gå hele veien helt alene, for lidelse har det alltid vært. Sterke erfaringer som kan styrke motet, kan man finne i f.eks. salmevers og andre visdomsord.

Et moderne råd for å møte det vonde går som en farsott over verden. "Tenk positivt," heter det. Greit nok når et alminnelig fungerende menneske møter noen av livets små eller halvstore fortredeligheter, opplevelser som hører ethvert normalt liv til. Men til slikt bruk bør man ha rådet innebygd i sjelen istedenfor å "kjøpe" det som noe nytt fra noen som fremstilles som livseksperter. Blir man derimot virkelig slått ned, og mismot er alt man kan føle, gjør det vondt verre om man blir bedt: "Tenk positivt," eller om man får andre såkalt gode råd, som: "Prøv å ..." Da kjennes det som: "Jeg orker ikke høre på deg slik du nå er, så du får sannelig se til å bli annerledes." Og dette er nettopp hva mange syke kan oppleve, at omgivelsene ikke tåler å være nær deres tristhet og lidelse, i hvert fall ikke om det varer ved. Heller enn å lytte til hjelpeløse trøsteråd kan man da lese første halvdel av Davids 22. Salme, som Jesus siterte på korset: "Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?"

Det er Guds velsignede gave at den moderne medisin sparer oss for så mange sykdommer, og helbreder og lindrer mange andre. Like fullt må ikke rent få mennesker leve sitt liv under sykdommens vilkår. Kommer det på noe man ikke kan bli kvitt, enten det er sykdom eller annet vondt, kan man kanskje hente et tips i hva Paulus gjorde med sin "torn i legemet" (se ovenfor): "Tre ganger ba jeg Herren om at den måtte bli tatt fra meg." Tre ganger ba han. Og da han fremdeles ikke fikk det svaret han ønsket og håpet, sluttet han å be om det. Slik jeg leser dette, finner jeg et brukbart råd: Jo lengre man holder fast på at den vonde tilværelsen *må* forandres og bli god, desto større blir risikoen for at ønsket omdannes til en protest som fester seg til bitterhet i sinnet. Og bitterhet har den skumle virkningen at mørket blir enda mørkere. Jeg vil aldri anbefale noen å "godta situasjonen", for i ordet "godta" ligger en klang av at det er greit. Og det vonde er aldri greit! I stedet kan man kanskje smake på et annet ord: "forsone seg med". I dette uttrykket ligger betydningen i retning av at man slutter å føre krig med en fiende som ikke kan over-

vinnes. Fienden blir aldri en kjær venn, den er og blir en fiende. Men å fortsette krigen tapper bare enda mer krefter. Sluttes man å føre krig mot virkeligheten, er det en mulighet for at nyttige og byggende tanker kan få slå rot i sinnet.

En ung kvinne var nettopp ferdig med yrkesutdannelsen da hun fikk multippel sklerose (MS). Sykdomsutviklingen gjorde henne snart ganske kraftløs. I dyp respekt kunne jeg bare høre og tie da hun sa: "Når jeg ikke kan tjene menneskene med mitt yrke, får jeg gjøre det med min sykdom." Og denne holdningen har hun beholdt i alle de årene jeg har kjent henne. - Selv har jeg snart gjort ferdig et langt yrkesliv, og jeg har bare så vidt kjent smaken av at livet kan gjøre vondt. Når den tiden kommer at jeg også må kjenne det, vil jeg håpe at jeg er voksen nok til å tenke og tale som denne unge kvinnen. Men om jeg ikke klarer det, og alt er like trist, får jeg heller søke tilflukt i en annen

fortelling, fortellingen om avslutningen på Jesu jordeliv. Der fortelles det ikke om en tapper helt som ble henrettet. Kvelden før sa han: "Nå er min sjel fylt av angst." Venner som hadde lovet å følge han i tykt og tynt, nektet for at de kjente han, eller de flyktet. På korset måtte han høre hån og spott: "Andre har han frelst, men seg selv kan han ikke frelse! La nå Messias, Israels konge, stige ned av korset, så vi kan se og tro!"

Han som sa om seg selv at "meg er gitt all makt i himmel og på jord," og som viste det ved tegn og undere - han avsluttet sitt jordeliv på en slik måte at ingen så noen allmakt, men bare avmakt. Han som befridde så mange fra deres lidelser, endte selv sitt liv i lidelse. Derfor kan jeg vite: Om jeg lider, da lider Kristus sammen med meg (Matteus 25, 40). Desto tryggere kan jeg vende meg til han i bønn. Om min bønn kjennes aldri så maktløs.

Kjell Olav Sannes

TROENS KART - GUDS LANDSKAP **Grunnlagsspørsmål i dogmatikken**

I denne boken drøfter forfatteren hvordan faget dogmatikk bør forstås. Han tar blant annet opp spørsmål som Bibelens autoritet og bekjennelsens plass i arbeidet med troslæren.

Som kartet skal gi et bilde av et landskap, skal dogmatikken tegne innholdet i kristen lære og forkynnelse om Gud og hans store gjerninger for oss og med oss, det forfatteren kaller "Guds landskap."

Kr 348,-

Kjære Anonym, du har del i kallet!

AV OLE JOHAN BECK, SPESIALPREST OG RÅDGIVER INKLUDERENDE KIRKELIV, OSLO BISPEDØMME

Tusen takk for ditt innlegg i LK nr 13/09. Det berører sterkt når du med vare og personlige ord beskriver hvordan det er å leve et liv med smerte. Du forteller ærlig om møtet med andre menneskers usikre tro, og om hvordan andre så lett lirer av seg noen ord mens de egentlig tenker: "Hva i all verden skal jeg si?..." Jeg opplever at du i ditt innlegg setter fokus på det alle viktigste punktet i møte med tro og liv. Hva er vår tro? Er det en samling følelser som bygger på hvordan vi er fornøyd med eget liv? Det kan lett virke slik, når du beskriver hvordan du har blitt møtt med utsagn som: "Nå kan du begynne å leve et liv igjen!"

Hvordan er det vi som er ansatt som prester eller forkynnere, formidler hva det er å leve i Guds velsignelse? Dersom vi formidler at velsignelsen viser seg i sunn helse og gode evangeliseringsresultater, så er vi i utakt med Bibelens klare velsignelse slik den leses i slutten av hver gudstjeneste:

- Herren velsigne deg og bevare deg
- Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig

- Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred

Velsignelsen er å gå med Guds fred og nåde midt i sin egen hverdag. Ja, mer enn det: Den er et løfte om Guds eget nærvær, et nærvær som ikke begrenses av lidelse.

En kirke som ikke taler rett om hvordan livet er satt sammen av både glede og smerte, taler ikke sant om livet. Det er på en måte forståelig, og kanskje ganske normalt, at mennesker blir usikre i møtet med andres lidelser. Og da sier vi

lett lite gjennomtenkte ting, i mangel av ord som kan fortelle noe godt om medfølelse og omtanke.

Jeg kan huske flere møter med pårørende i sorgfaser, som har beskrevet opplevelsen av å gå ute på gaten og se naboen komme på lang avstand. Så oppdager den andre naboen hvem som kommer, og går "umerkelig" over til fortauet på motsatt side av veien for å slippe å møte den sørgende... Ingen merker noe, uten den sørgende selv: Er jeg i en så vanskelig situasjon? (!) (og den er kanskje ikke så fornøyd, den som går på motsatt side av gaten heller..) Ja, tap av helse er en like god grunn til sorgbearbeiding som tap av liv eller tap av relasjon. Vi er ikke skapt til å leve vår liv uanfektet som om ingenting har skjedd... Og vi er slett ikke skapt til å bortforklare lidelsen med ord vi ikke selv forstår.

Men vi lever i et samfunn der det å bli lært opp til å takle egne og andres kriser ikke har prioritet i forhold til hva som er viktig å lære seg i livet. Vi får rett og slett aldri noen opplæring som gir oss noen verktøy til å takle motgang, før vi selv ber om det.

Det vil si det finnes nok noen som lærer dette hjemmefra, men det er avgjørende at de nærmeste prioriterer det.

Du beskriver så fint din lengsel etter å få leve troens liv midt i en forsamling, selv om livet er slik at det å klare å mobilisere nok krefter til å komme dit er dagens store prosjekt. Dette er en tankevekker for enhver predikant. Vi skal ikke ta det for gitt at en forsamling under en preke-

stol er glade og fornøyde mennesker. Tvert imot skal vi regne med at mange sliter alvorlig med å leve et vanskelig liv i troens lys, enten det er pga. smerte og sykdom, eller det er pga. en vanskelig sorg, eller det er pga. utfordringer andre mennesker betyr for muligheten til å utforme eget liv.

Vi skal nok være glade noen hver for at vi ikke får sjansen til å velge livet om igjen. Men skjebnene er ulikt fordelt, og det som er lett for noen, kan være vanskelig for andre.

Troen er ingen garanti for et liv uten sykdom, sorg eller motgang. Dette er noe som er lett å si til andre, men ikke så lett å ta inn over seg i eget liv. Troverdige blir vi først når vi tar dette på alvor. Guds løfte til de troende er at vi skal få leve våre liv med Guds velsignelse både i motgang og i medgang. Guds velsignelse viker ikke fra den som er sørgende, sykemeldt eller arbeidsløs. Men når vi omtaler troens frukter slik at sykemeldte og arbeidsløse ikke kjenner seg igjen, da gjør vi en alvorlig feil som stenger mennesker ute fra troens vei.

Jeg vil være forsiktig med å si noe om dette med å være kalt til et liv i smerte. Jeg har selv levd nært innpå et ungt menneske som hadde store fysiske smerter i perioder av sitt liv. Og selv om det ikke var min smerte direkte, var jeg sterkt påvirket psykisk av hennes tilstand. Det fantes noen dager i hennes liv der smertene var så ulevelige at det ikke fantes andre ord i troens verden enn klagen og ropet om hjelp.

Jeg tror ikke Gud forventer lovsang under alle forhold. Og jeg vet at vi som kristne ikke skal si: "Nå må du huske å synge en lovsang!" Lovsang er noe som springer naturlig fram som en takk for livet og takk for det Gud har gitt.

Men det finnes dager, ja, det finnes liv, som er slik at kreftene som trengs for å komme gjennom hver dag, er brukt opp før dagen er over. Jeg tror Gud kjenner lidelsen godt nok til ikke å vente at vi takker for den. Jesus ba også om at dette beger måtte gå ham forbi, i Getsemane., men han la til: "La det skje som du vil."

Jeg kan huske hvordan jeg tenkte etter 3 måneder med daglige store smerter og usikkerhet for min datter, at nå bærer ikke troen meg lenger. Men jeg ble båret av andres tro, som husket på oss og var der når vi trengte noen å snakke med.

Du har helt rett: "La din vilje skje" er den mest krevende bønnen. Vi må kaste oss selv ut på dypet der vi ikke vet om vi har kontroll på eget liv. Det er også en øvelse i hvor langt troen bærer, eller hvor dypt det stikker, som folk sier..

Bær hverandres byrder, og oppfyll på den måten Kristi lov, skriver Paulus. Bare der dette fungerer i praksis, er Guds menighet på jorden en levende menighet.

Jeg tror ikke at Gud har ment at mennesker skal måtte bære store byrder alene, men jeg tror at Gud gir ulike mennesker ulik styrke i forhold til det å møte lidelse i eget liv. Og du, Anonym, er av dem som har fått mer å bære enn mange andre får. Så håper og ber jeg om at du skal finne en plass i et fellesskap som ikke bare har rom for deg, men som også lengter etter å få del i dine erfaringer. Jeg vil selv fortsette å leve i undring over hva meningen er med det å ha et annerledes liv. I Kristus.

Med ønske om Guds fred

RGG - også på engelsk

Eg viser til Halvor Nordhaug si anmelding av "Religion in Geschichte und Gegenwart" (RGG) i Luthersk Kirketidende nr.12,19. juni. d.å.

Takk for ei god bokmelding og ikkje minst syn for at prestane treng å halde teologien ved like og vidare fordjupe seg i ulike emne. Tysk er eit språk som du i stor grad kan velge bort, ja heilt utelate, og likevel få studiekompetanse. Vi som begynte på den gamle realskolen hadde ei både krevjande og intensiv tysk undervisning, før vi fekk det vidare på gymnasen, i opptil tre år. No er det ikkje slik.

I samband med dette vil eg gjere merksam på at denne utgåva av ovanfornemnde oppslagsverk også er å få på engelsk. Sjå denne heimesida: <http://www.brill.nl/rpp>

Michal Møgster, Søkneprest Hareid. Møre Bispedøme

Avgrensede og kontinuerlige tiltak i ny Plan for trosopplæring

AV ØIVIND HOLTEDAHL, PREST,
TIDLIGERE RÅDGIVER FOR UNGDOMSPØRSMÅL I KIRKERÅDET

For tiden pågår det et arbeid med ny Plan for dåpsopplæring for Den norske kirke. Planen skal ferdigstilles på Kirkemøtet til høsten. I trosopplæringsreformens forsøksfase (2003-2008) har det med jevne mellomrom vært oppslag i Vårt Land der representanter fra barne- og ungdomsorganisasjonene beklager seg over at de opplever at de har havnet i skyggen av trosopplæringsreformen. Hver gang har dette blitt møtt med forsikringer fra trosopplæringssekretariatet om at organisasjonene er viktige støttespillere i trosopplæringsarbeidet.

Jeg mener at bakgrunnen for denne ulike opplevelsen av barne- og ungdomsorganisasjonenes rolle og funksjon i trosopplæringsreformen kommer av at det fra forrige *Plan for dåpsopplæring* fra 1991 frem til årets høringsutkast til *Plan for trosopplæring* har skjedd en endring i det kontinuerlige arbeidets plass i kirkens trosopplæring. I den nye planen omtales det kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet ikke lenger som trosopplæring, og det har fått en sekundær rolle og funksjon i forhold til kirkens trosopplæring. Det kontinuerlige arbeidet er ofte i regi av barne- og ungdomsorganisasjonene, og denne endringen rammer derfor spesielt disse.

I den gamle *Plan for dåpsopplæring* fra 1991 er avgrensede og kontinuerlige tiltak to likeverdige og nødvendige former for trosopp-

plæring. Det var en "nær sammenheng" mellom *kontinuerlige og avgrensede tiltak*. De avgrensede tiltakene skulle styrke de kontinuerlige tiltakene, og "tilbud om fast barnearbeid i menighetene bør derfor være en del av menighetens dåpsopplæringsprogram". (s.25) Dette kontinuerlige arbeidet kunne organiseres i regi av menighetsrådet alene, som et samarbeid mellom menighetsrådet og organisasjonene eller av organisasjonene alene. (s.29)

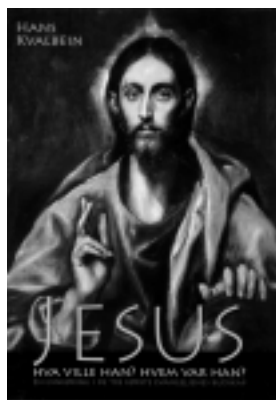
I trosopplæringsreformens utlysings- og informasjonsmaterieell var det et tydelig skille mellom *kontinuerlige og avgrensede tiltak*. Det ble understreket at det var *avgrensede tiltak* som man ønsket igangsatt, og som man kunne få økonomisk støtte til. I forsøksfasen var dette nødvendig på grunn av strategiske og politiske årsaker, fordi man ønsket å prøve ut nye tiltak og vise at man evnet å nå bredden i årskullene. Denne forrang for avgrensede tiltak, som var nødvendig i reformens forsøksfase, har man tatt med seg inn i høringsutkastet til ny *Plan for trosopplæring*, der de kontinuerlige tiltakene fremdeles spiller en sekundær rolle i forhold til de avgrensede tiltakene.

I høringsutkastet til ny *Plan for dåpsopplæring* har det kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet fått en svært utydelig rolle og har nærmest blitt utdefinert som trosopplæring til fordel for kun avgrensede tiltak. Trosopplæring

og kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid fremstår som om de er to forskjellige ting. Kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid omtales konsekvent ikke som trosopplæring. For eksempel omtales speiderarbeid, ten sing, søndagsskole og barnegospel som: "Kontinuerlige tiltak som samarbeider med trosopplærings-tiltakene..." (s.41) Til tross for at man omtaler organisasjonene og det kontinuerlige arbeidet i positive ordelag, er dette arbeidet kun å forstå som støttespillere til det som i høringsutkastet virker å være det egentlige trosopplærings-arbeidet, nemlig det avgrensede. Det kontinuerlige arbeidet er en *viktig ressurs* (s.27) og *er tilbud som sjelden når hele målgruppen, men som utgjør en verdifull sosialisering- og læringsarena for dem som tar del i arbeidet* (s.27) Kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid anerkjennes aldri

som selvstendig trosopplæringsarbeid i regi av menighetsrådet, enten alene eller i samarbeid med andre.

Fra *Plan for dåpsopplæring* fra 1991 og frem til høringsutkastet som foreligger våren 2009 har det skjedd en endring som utdefinerer kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid som trosopplæring og som gir det en sekundær funksjon som støtte og ressurs for de avgrensede bredde tiltakene. Fremtidens kirke er avhengig av at vi klarer å holde både avgrensede og kontinuerlige tiltak sammen som viktige arenaer for trosopplæring. Derfor henstiller jeg Kirkerådet og Kirkemøtet om å tydeliggjøre og oppvurdere det kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid som en del av kirkens trosopplæring, på lik linje med de avgrensede tiltakene.

Hans Kvalbein

JESUS

Hva ville han? Hvem var han?

En innføring i de tre første evangeliene budskap

Hans Kvalbein har skrevet en grundig og dyptpløyende bok om Jesus slik han fremstilles i de tre eldste evangeliene. Den gir solid faktabasert kunnskap som kan trenge i en tid hvor det produseres mengder av lett-vinte teorier om hvem Jesus egentlig var. Min ringe profeti er at den blir stående som et standardverk i norsk teologi innenfor synoptisk kristologi og Jesus-forskning for mange år framover.

Per Eriksen i Vårt Land

Kr 348,-

Reform av gudstjenesteliturgien

AV KNUT ALFSVÅG

1. Innledning

Forslaget til ny gudstjenesteliturgi for Den norske kirke presenterer selv "fleksibilitet, involvering og stedegjengjøring" som reformens sentrale idealer (*Høringsdokument*, heretter H, s. 17). Det er søkt ivare tatt ved en felles grunnstruktur, kalt Ordo, og stor frihet til å utforme de enkelte ledd lokalt. Det betyr at soknet får et nytt og selvstendig ansvar for utforming av liturgien (H, s.25), noe som flere kommentatorer, blant annet i LK, har pekt på som et nokså radikalt brudd med norsk gudstjenestetradisjon. Forslaget målbærer likevel en forståelse av gudstjenestens vesen som det er viktig å fokusere på i arbeidet fram mot en slutføring av reformen. Jeg vil her komme med noen refleksjoner angående den teologiske plattform for reformforslaget (H 17-24) i lys av en forståelse av hva kristen gudstjeneste er, og kommenterer noen sider ved forslaget til normalordning det ressursmateriale som er utarbeidet i *Liturgi: Forslag til ny ordning for hovedgudstjeneste i Den norske kirke* (heretter L, s. 75-91) i lys av det Høringsdokumentet sier om de enkelte ledd i Ordo (H 26-35).

2. Den teologiske plattform

En kristen gudstjeneste er et møte mellom Gud og mennesker. Forståelsen av hva en gudstjeneste er, henger derfor nært sammen med forståelsen av forholdet mellom Gud og menneske. Etter kristen forståelse er det her først og fremst tre forhold som er viktige. Mennesket er for det første skapt i Guds bilde og virkeliggjør

derfor seg selv fullt ut bare gjennom et levende gudsforhold. Mennesket er for det andre en synder som på grunnleggende vis er karakterisert ved at det har vendt seg bort fra Gud; gudsforholdet er altså noe som må gjenopprettes. For det tredje har Gud gitt mennesket en mulighet til å realisere sitt gudsforhold ved selv å bli menneske, og møter derfor i gudstjenesten selv mennesket som den inkarnerte. En kristen gudstjeneste er derfor først og fremst å forstå som det skapte og syndige menneskes møte med den oppstandne og nærværende Jesus Kristus som i dette møte gjenoppretter det tapte gudsforholdet.

I lys av en slik luthersk og økumenisk gudstjenesteforståelse framtrer liturgireformens teologiske plattform som klart utilstrekkelig.¹ I stedet for en bibelsk forankret tenkning - H 17-24 inneholder ikke en eneste bibelhenvisning - er det ideallet om inkludering på moderne, sosialdemokratiske premisser som blir stående som den overordnede norm. Det kommer til uttrykk på flere måter. De forsøk på teologisk forankring som finnes i form av henvisning til CA 4 og 7, blir helt misvisende. En kan si mye om rettferdiggjørelseslæren, men "det grunnleggende prinsipp i luthersk teologi" er den definitivt ikke (H 19). Og "samfunnet av de hellige" i CA 7 er ikke "felleskapet av alle dømte" (H 19), men fellesskapet av dem som er døpt og tror (jfr. CA 13). Å bruke inkarnasjonen som begrunnelse for gudstjenestens lokale forankring (H 20) er også så upresist at blir misvisende.

Helt galt går det når en begir seg inn på spørsmålet om gudstjenestens språk. Her tar en entydig utgangspunkt i modernitetens språkforståelse: "Språket speiler den virkeligheten det beskriver, men er i neste omgang med på å definere denne virkeligheten" (H 22). Forståelsen av språket som virkelighetsspeil innebærer at de konkrete språklige uttrykk alltid er erstattbare, fordi det språklige uttrykks referanse alltid kan formuleres på en annen måte. Uttrykket "Gud" har ytterligere den svakhet at referansen er abstrakt (H 22); den må derfor konkretiseres i metaforer som så vurderes i lys av om de "kommuniserer frelsesbudskapet på en optimal måte for de omgivelsene [de] opererer i" (H 19).

Etter bibelsk og luthersk oppfatning er imidlertid språkets virkelighetsskapende funksjon den primære (jfr. Salme 33,9). Det henger sammen med at det prinsipielle problem ved gudstalen ikke er dens høye abstraksjonsnivå, men Guds uerkjennbarhet (Jes 55,8-9; Rom 11,33-34). Gud er derfor ikke gripbar i form av en begrepskjennelse som muliggjør en vurdering av metaforenes hensiktsmessighet ut fra ønsket om en optimalt inkluderende kommunikasjon, men framtrer på grunnleggende og uerstattbar vis gjennom de fortellinger og metaforer som beskriver hans gjerninger. Det møte med den oppstandne, som er den kristne gudstjenestens kjerne og sentrum, formidles altså ved de bibelske metaforer og fortellinger og kan ikke komme i stand på noen annen måte. Det er dette forhold som gjør at det i kristen sammenheng er nødvendig å operere med en kanon. I luthersk teologi er dette forhold dessuten søkt ivaretatt ved hjelp av tanken om Skriftens klarhet, som i motsetning til rettferdiggjørelseslæren faktisk kan adekvat beskrives som et teologisk prinsipp (tankefundament).

Det problematiske i denne sammenheng er ikke arbeidet med finne et inkluderende språk for mennesker (søsken i stedet for brødre), men tanken om de bibelske gudsmetaforenes erstattbarhet. I lys av deres normgivende funksjon for kristen tro og kristen bekjennelse framtrer et slikt forslag raskt som et forslag om å erstatte kristen bekjennelse med noe annet som på grunnlag av det sosialdemokratiske inkluderingsideal oppfattes som mer passende.

Her framtrer altså reformforslaget som et ønske om å omstrukturere den kristne gudstjeneste i samsvar med et ideal som nok er politisk gangbart, men ikke teologisk holdbart.

På alle punkter som ikke bryter med dette inkluderingsidealet, er reformforslaget åpent for mangfold og pluralisme, så lenge de grunnleggende prinsipper i Ordo respekteres. En tar f.eks. til orde for at både vår nåværende Gudstjenestebok og Alterboken av 1920 inkluderes i menighetenes ressursmaterieell som en normalordning (H 26). Inkluderingsdogmet dukker imidlertid opp igjen når det gjelder bruken av kirkerommet og plasseringen av alteret, hvor en tar sterkt til orde for å gjennomføre *versus populum*-orientering, også i kirker som er bygget for en annen gudstjenesteforståelse, ved å sette opp nye alterbord etter behov (H 23-24; 28-29). Tanken om liturgisk mangfold og lokal tilpasning, som jo klart taler i retning av å bruke kirkerommet slik det er ment å skulle brukes, må åpenbart også vike for inkluderingsdogmet som slik entydig framstår som reformforslagets overordnede norm.

Det er positive ansatser i skissen til teologisk plattform, men som helhet framstår den som lite gjennomtenkt, dårlig begrunnet og helt utilstrekkelig som grunnlag for arbeid med gudstjenesten i en kristen kirke.

3. De ulike endringsforslag

De konkrete endringsforslag som ikke springer ut av den unyanserte bruk av inkluderingsdogmet, er i alt vesentlig gode og vel verd å overveie. Det gjelder bruken av Ordo som fast norm, tydeligere markering av evangelielesningen, flytting av trosbekjennelsen til etter prekenen og mer fleksibilitet i utformingen av forbønnsdelen. Den teologisk problematiske norm som det ovenfor er redegjort for, gjør seg imidlertid særskilt gjeldende i forhold til samlingsdelen.

Det gjelder for det første jakten på inkluderende alternativer til "I Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn" som inngangsort. Det tidligere forslag "I Skaperens, Frigjørerens og Livgiverens navn" er oppgitt og erstattet av det ikke fullt så entydig modalistiske "I den treenige Guds navn; Vår Skaper, Frigjører og Livgiver" (L 76). Formuleringen er neppe i seg

selv dogmatisk uholdbar, men har ikke noe å gjøre på et så framtrepende sted til erstatning for den formulering som har Bibelens og tradisjonens tyngde bak seg. Helt galt blir det imidlertid når en i en av variantene sier "Gud er vår Mor. Gud er vår Far" (L 94). Dette kan faktisk ikke sies i en kristen kirke.

Den samme jakt på alternativer er gjennomgående i forslaget; for eksempel oppfattes det åpenbart så problematisk å løfte sine hjerter til Herren ved nattverdens innledning at det innholdstomme "la oss prise Gud" er foreslått som alternativ (L 85). Også i utsendelsen er det bibelske uttrykk "Herren" foreslått erstattet med det allmennreligiøse og i denne sammenheng svært lite presise ordet "Gud" (L 86).

Den økumeniske praksis med å innlede gudstjenesten med syndsbejknelse er foreslått tatt bort med den begrunnelse at den kan oppleves krenkende og dessuten kom sent inn i norsk gudstjenestetradisjon (!) (H 30-31). Det behov en etter kristen tro har for å bejknelse og dermed legge bort sin synd for å kunne tre fram for Gud med frimodighet, er ikke nevnt og heller ikke ivaretatt i forslagene til samlingsbønner (L 95-99). Sett i lys av Jesu lignelse om fariseeren og tolleren (Luk 18,10-14) må en derfor kunne konkludere med at det her primært er fariseerne en er ute etter å inkludere. Forslaget om å flytte syndsbejknelsen til etter prekenen innebærer en psykologisering av gudstjenesten som vi burde ha lagt bak oss, og er dessuten teologisk problematisk; det er trosbekjennelsen og ikke syndsbejknelsen som er menighetens svar på forkynnelsen.

En annen uheldig konsekvens av at den innledende syndsbejknelsen erstattes av en pregløs samlingsbønn, er at den kirkeårsbestemte kollektbønnen faller bort. At kollektbønnene opprinnelig ble skrevet som bønner ved avslutningen av prekenen (H 32), er ikke noe godt argument for dette; de ble grundig revidert ved forrige liturgirevisjon for å kunne brukes som liturgiske bønner. Det presisjonsnivå en den gang la seg på, er imidlertid ikke høyere enn at de godt kunne tåle en revisjonsrunde til.

Når det gjelder nattverden, foreslår en nå nattverdelementene båret fram sammen med takkofferet (L 84). Selv om det utvilsomt ikke er

slik ment, reiser det den pedagogiske utfordring å motvirke at takkofferet da oppfattes som betaling for adgang til nattverdbordet. Eukaristibønn C innfører epiklese etter innstiftelsesordene, som er et fremmedelement i luthersk (og katolsk) tradisjon (H 141). Av en eller annen grunn oppfattes også sonings-tanken ("sitt hellige legeme og blod som han gav til soning for alle våre synder") som så problematisk at en må ha et par alternativer der også dette er tatt ut (L 87-88). Når det gjelder behandlingen av de elementene som er blitt til overs, har en beholdt den nåværende, problematiske formuleringen ("behandles på verdig måte", L 55), men med den presiserende tilføyelse at menigheten skal ha en felles ordning for dette. Her burde det i det minste ha stått at innviede og uinnviede elementer i hvert fall ikke skal blandes.

4. Konklusjoner

Det lar seg utvilsomt gjøre å feire en fullodig kristen gudstjeneste med utgangspunkt i den reformen som her foreslås. For en menighet som vet å benytte seg av disse forslagene på en god måte, vil forslaget også kunne bety en berikelse av gudstjenestelivet. Men fordi reformen er båret av en gudstjenesteforståelse som er basert på prinsipper på betydelig avstand fra bærende elementer i kristen tenkning, kan det innenfor det mangfold reformen legger opp til også lages gudstjenester som klart må bedømmes som utilstrekkelige. De pludrende omskrivninger som så ofte foretrekkes framfor pregnante bibelske metaforer som hevdes å vanskeliggjøre en optimal kommunikasjon av det overordnede inkluderingsdogme, er et klart tegn på dette. Velger en minste motstands vei i forhold til den overfladiske inkluderingsforståelse forslaget representerer, vil det derfor helt klart innebære en utarming av gudstjenestelivet i Den norske kirke. At reformforslaget ikke på noe punkt gir reell hjelp til å motvirke en slik utvikling, er dets klart største svakhet.

¹ Andreas Aarflot peker også i sin artikkel "På vei til nye gudstjenesteformer - Del 1", *LK* 2009, s. 179-185, på at reformforslagets gudstjenesteforståelse er overfladisk.

SØNDAGSTEKSTEN

Silje Sørebo, Martin Aalen Hunsager og Sjur Isaksen

13. søndag etter pinse

30. august 2009

Prekentekst: Mark 7,31-47

Lesetekster: 1 Sam 3,1-10 og 2 Kor 3,4-6

Til dagen

Lesetekstene som dagens evangelietekst er satt sammen med gjør det nærliggende å gjøre ører og tunge til gjennomgående tema for gudstjenesten. Ørene brukes billedlig om det å høre Guds stemme, tungen om det å prise Gud. Et annet gammelt hovedtema for denne dagen er "satt fri". I den svenske kirkens teksttrekker kommer dette tydeligere fram ved at man i tillegg til 2 Kor 3,4-6 også leser vers 17 og 18. I den svenske håndboka for "Församlingens gudstjänster" kan man finne følgende kollektbønn: "O Gud, du som löser från all fångenskap, låt budskapet om din frihet spridas över hela jorden, så att alle förtryckta blir befriade och upprättade. I Jesu namn. Amen".

Til teksten

Evangelieteksten (Mark 7,31-37) står i en tekstlig sammenheng der vi er på vei mot et viktig høydepunkt i Markus-evangeliet, Peters bekjennelse (8,29). I kapitlene før og etter dagens tekstutsnitt følger vi disiplene i deres treghet og manglende evne til å forstå, men også i deres prosess mot dypere erkjennelse av hvem Jesus er. Både denne dagens fortelling om den døde om blir helbredet, og fortellingen i Mark 8, 22-26 om den blinde i Betsaida kan sees på

som parallellfortellinger til det som er i ferd med å skje med disiplene og kanskje også i tilhøreren av evangeliet. Disse to fortellingene står i etterkant av hver sin fortelling om brønder, og fortellingene bindes også sammen av Jesu ord til disiplene etter det siste brønderet: "Begriper og forstår dere ennå ingen ting? Er dere så forherdet? Har dere øyne, men ser ikke? Har dere ører med, men hører ikke?" (Mark 8,17-18).

Fortellingen om den døde står også i en sammenheng der renhet og urenhet er et tema. Diskusjonene mellom Jesus og fariseerne i begynnelsen av kapittel 7 handler om dette og om forholdet mellom Guds bud og menneskebud. Jesus erklærer her at mat (det som kommer utenfra) ikke kan gjøre et menneske urent. De to fortellingene som følger, kvinnen fra Fønikia (7,24-30) og fortellingen om den døde, kan sees på som en oppfølging av denne diskusjonen. Jesus beveger seg over i det "urene" hedningeland og bryter kulturelle og religiøse grenser ved å hjelpe en kvinne fra Fønikia. Dersom Jesus befinner seg i Dekapolis-området idet han møter den døde, befinner han seg fremdeles i "urent" land, men hva slags folkeslag den døde tilhører, er ukjent. Likefullt vet vi at blinde, døde, vanføre i seg selv ble sett på som så urene at de f. eks ikke fikk oppholde seg i tempelområdet. Jesu handlinger tar på denne måten oppgjør med at noen folk skulle være mer "urene" enn andre. Han sprenger grenser og peker fram-

over mot at evangeliet skal forkynnes for alle folkeslag.

Det er flere momenter vi kan undre oss over når det gjelder selve fortellingen. Førte mengden den døde til Jesus fordi de ønsker å hjelpe ham, eller fordi de ønsket å se et tegn? Hvorfor førte Jesus den døde bort fra mengden før han gjorde underet? Hvorfor forbød Jesus folk å fortelle andre om det som hendte?

Når det gjelder det siste spørsmålet, er dette et gjennomgående trekk i Markus-evangeliet. Allerede i det første kapittelet i Markus-evangeliet finner vi eksempel om at Jesus ikke vil at det skal gå rykter om de undrene han gjør. Er det motstanderne han er redd for? Eller er det fordi Jesus vet at folk flest vil komme til å misforstå hvem han er og hva hans gjerning er? I Mark 9 finner vi historien om Jesu forklarelse på berget, og her sier Jesus til disiplene at det de har sett må de ikke fortelle noen, før menneskesønnen har stått opp fra de døde (9,9). Dette kan tyde på at forfatteren av Markus-evangeliet mener at disse hendelsene ikke kan forstås rett før etter Jesu oppstandelse.

I preken som den danske presten Kaj Munk holdt over Mark 7,31-37 i 1941, sier han at grunnen til at Jesus forbød folk å snakke om undrene, var av hensyn til alle dem som led, og som ikke kom til å få oppleve det samme. For Jesus visste at det var ikke dette som var hans egentlige gjerning på jorda. Men den kjærligheten og medfølelsen som oppsto i møte med de enkelte menneskene, gjorde at han ikke kunne la være, til tross for at han visste at han i sitt virke på jorda ikke kom til å rekke å møte behovene til alle som led. Nettopp av hensyn vil alle dem som ikke kom til å bli friske, ville han ikke at det skulle fortelles om undrene. Vi kan selvsagt ikke vite at det var slik som Kai Munch sier, men hvorfor ikke?

Det er uansett viktig å merke seg at Jesus bestemte avviser alle forespørsler på å gjøre tegn eller undere bare for bevisets skyld (8,11). Kanskje er det derfor han tar den døde bort fra folkemengden før selve helbredelsen skjer? Jesus gjør heller aldri undere for å hjelpe seg selv. Undrene oppstår alltid i møte med konkrete menneskelige lidelser og behov.

Så kan man diskutere om helbredelsen av den døde primært er et tegn på noe utover selve

hendelsen, eller om det nettopp er helbredelsen av den enkelte som er i fokus. Det står ingenting om betydningen av hendelsen i teksten. Sammenhengen som denne teksten står i, der den omringes av disiplene uforstand og prosess fram mot erkjennelse, gir likevel grunn til en videre tolkning av hendelsen. Jesaja-bokens omtale av den kommende frelsestiden klinger med i bakgrunnen for fortellingen om den døde. Det skal komme en tid da "blindes øyne åpnes, og døde ører lukkes opp. Da skal den lamme springe som hjorten, og den stumme skal juble med sin tunge." (Se Jes35,5f, samt Jes 32,3f og Jes 29,18f) Det ordet som på gresk brukes for stum i Jes 35,5, brukes i hele Bibelen bare her og i vår fortelling om den døde (ordet trenger ikke bety totalt stum, men kan dreie seg om at en person har vanskelig for å tale på grunn av dövhet). Den tekstlige sammenhengen viser her at Jesu person og gjerning tolkes som et tegn på at Guds frelsesplan er satt i verk i ham, at den kommende frelsestid er begynt i ham. Folks respons på underet har også tekstlig likhet til 1 Mos 1,31 hvor det står at Gud skapte alt overmåte godt.

Helbredelsen av den døde er altså ikke et tegn for bevisets skyld, men det er først og fremst en barmhjertighetshandling. Denne handlingen kan likefullt, for alle oss som hører og leser det i etterkant, også kan peke ut over seg selv mot hvem Jesus er.

Til prekenen

Han sto for seg selv i et hjørne. Han kjente ingen av de andre konfirmantene og våget ikke å gå bort til dem. Han stirret ned i golvet. Litt lenger bort sto det en ring med konfirmanter som pratet ivrig sammen. Da snur ei av jentene i ringen seg og sier: "Hei du, kan du ikke komme bort å stå her med oss da?" Han blir rød i ansiktet, rister forsiktig på hodet. Han tør ikke. Hun snur seg inn igjen i ringen. Han blir stående alene resten av kvelden. Men han hadde hørt ordene: Effata! Lukk deg opp! Kanskje om han fikk høre det en gang til, ville han våge.....

De to sitter hjemme i sofaen. Det er kveld, ungene sover. De er utmatta. Har begynt å se på noe på tv-en, som de ikke engang vet hva er. Plutselig sier hun: "Syns du ikke vi burde pusset opp stua?", men inni seg tenker hun: "Vi gjør aldri

noe hyggelig sammen lenger.” “Nei, det syns jeg da virkelig ikke er nødvendig!” svarer han irritert mens han tenker inni seg: “Ser hun ikke hvor hardt jeg allerede arbeider, og hvor sliten jeg er?” Hun sier i en litt skarp tone: “Hvis ikke du har lyst, gjør jeg det gjerne alene!”, men inni seg tenker hun sårt: “Han elsker meg ikke lenger.” Effata - Lukk deg opp! Tenk om de hadde snudd seg til hverandre og sagt disse ordene?

De satt i en gruppe og diskuterte bibelteksten. Mange av dem var ivrige og la ut om sine tolkninger. Han ble sittende å høre på alle ordene deres. Merket at han ikke kjente seg igjen i dem. At han hadde vanskelig for å tro dem. Hva om han sa hva han tenkte? Da ville nok de andre mene at han ikke var en ordentlig kristen. De snur seg mot ham og spør: “Hva tenker du?” “Nei, det viktigste er vel nevnt,” stotrer han, og de andre prater ivrig videre. Effata - Lukk deg opp! Hva kunne skjedd visst han hadde våget å dele av det han tenkte?

Jeg kunne fortsatt i det uendelig med historier fra dagliglivet, fra arbeidsfellesskap, menighet, familier og vennekretser, om hvordan mennesker ofte ikke tør å åpne seg, hvordan mennesker forblir inni seg selv i frykten for de andre, hvordan man unngår å snakke om det egentlige. Kanskje vil ikke disse fortellingene passe i den menigheten du skal preke for, men kanskje kan du finne andre fortellinger?

Jeg kommer ikke med disse fortellingene fordi jeg vil hevde at fortellingen om den døde bare er en billedlig fortelling. Men det som skjedde da han ble helbredet, var at han ble satt i stand til å kommunisere med de andre. Høre hva de sa. Svare. Han var plutselig en av dem. Jeg kan likevel ikke tro at alt dermed bare var fryd og gammen. Kanskje var det både krevende og skummelt å skulle kommunisere på en ny måte med de andre?

Jeg tror at Jesus ønsker å sette oss i stand til det åpne fellesskapet, sette oss fri fra det som binder på en destruktiv måte. Det betyr ikke at det åpne alltid er lett. Det betyr heller ikke at det ikke skal være grenser oss mennesker imellom. Grensene er livsnødvendige. Men likefullt trenger vi noen ganger at landskapet kan åpne seg, for at noe nytt kan skapes. Det gjelder ikke bare mellom oss mennesker; det gjelder like mye mellom oss og Gud. Og grunnen til at vi kan tørre å åpne hos, være oss

selv i Guds nærvær, lytte, det er at ordene, Effata - Lukk deg opp!, er ord han sier med den dypeste kjærlighet. Slik Jesu kjærlighet og barmhjertighet var den dypeste årsak til hva han sa og hvordan han handlet i møte med den døde i Dekapolis-landet.

Til gudstjenesten

Olav H. Hauge har et nydelig dikt som står som nr 246 i forslag til ny salmebok. Jeg aner ikke om tonen er sangbar, men diktet kan uansett leses, eller kanskje brukes i forbønnen?

*Dette er den draumen vi ber på at noko ved-
underleg skal skje, at det må skje at tidi skal opna
seg, at hjarta skal opna seg, at dører skal opna seg,
at berget skal opna seg, at kjeldor skal springa, at
draumen skal opna seg, at me ei morgen stund skal
glida inn på en våg vi ikkje har visst um, på en våg
vi ikkje har visst um.*

SILJE SØREBØ
Kapellan i Holmlia menighet

14. søndag etter pinse

6. september 2009

Prekentekest: Luk 10,25-37

Lesetekster: 3 Mos 19,16-18, 1 Joh 4,7-10

Teksten

Den lovkyndige begynner med å stille spørsmålet "Hva skal jeg gjøre for å få evig liv?". Det leder videre til et nytt vanskelig spørsmål: "Hvem er min neste?" Jesus velger å svare ved å fortelle lignelsen om den barmhjertige samaritanen. Det er en forståelig og enkel lignelse. Den som sannsynligvis ikke ville vært regnet med av den lovkyndiges definisjon av neste, er den som viser seg som sin neste. I tillegg tvinger Jesus den lovkyndige til selv å måtte slå dette åpenfast ved det enkle spørsmålet: "Hvem viste seg som en neste?" Slik snur Jesus et vanskelig spørsmål til å bli lett, og dermed blir det også tydelig at den lovkyndige hadde et galt utgangspunkt. Det er umulig å sette grenser for hvem som er en neste, og hvem som ikke er det, fordi alle er vår neste.

Budet om å elske din neste som deg selv er satt sammen med budet om elske Herren din Gud. Det er usikkert om den lovkyndige siterer noe han har hørt at Jesus selv har sagt, eller om det faktisk også var andre utenom Jesus som på den tiden tenkte at disse budene hørte sammen. Uansett viser Jesus at ekte fromhet skal prege oss mennesker i vårt indre, slik at det også blir andre til gagn, uansett hvem de måtte være.

Prekenen

Også i dag kan folk bli slått ned og bli tilfeldige offer for brutaliteten som bor i oss mennesker. Så lenge mennesker bruker vold, vil denne lignelsen aldri gå av mote. Selv i et voldsfritt samfunn ville lignelsen være forståelig, fordi det er de helt basale behovene som trues, eksistensen selv, og vi kjenner også på forskrekkelser over at vi mennesker er flinke til å avvise og vegre oss mot å bry oss. Det er umulig å ikke ta poenget i lignelsen, og det gir oss grunn til å tenke alvorlig over hvordan vi oppfører oss når andres liv trues. Ville vi også tenkt mest på oss selv? Det er kanskje ikke renhetsforskrifter som hindrer oss, men kanskje heller tidspress? Vi lever i et samfunn hvor vi skal gjøre så mye

på så kort tid at vi ofte ikke ser hvor og når vi virkelig trengs.

Alle som jobber i omsorgsykker, finner sitt forbilde i samaritanen. Dette er så viktig at noen må ha det som heltidsengasjement og yrke. Noen må være profesjonelle på å være barmhjertige samaritaner som redder liv. Kanskje er det grunn til å minne oss om dem som har disse yrkene, og takke for at de utfører dem? Men, hvorfor er de fleste omsorgsykker lavtlønnsyrker? Vurderes de så høyt som de burde? Samtidig gjelder teksten oss alle; burde vi oppfordre flere av oss med andre yrker å f.eks. ta kurs i livreddende førstehjelp?

Livet er hellig

Mennesket har rett til liv, og det er livet til mannen som står på spill. Menneskets verdi er ikke bare innenfor den åndelige sfære, men også den kroppslige. Andre mennesker har heller ikke rett til å avslutte noe Gud har villet, eller til å reservere seg fra å gjøre alt for å redde livet. Vi har plikt til å redde liv, og alle mennesker har like stor verdi, uten hensyn til etnisitet, religion eller livssyn. Nestekjærlighet er også fiendekjærlighet (6,27), også til dem som er annerledes eller ukjente. Det er den ubetingede hjelpen fra samaritanen som griper oss i denne lignelsen, og hans omsorg som går på tvers av hvem den forulykkede mannen var. Han blir ikke sett som en tilhørende fiendefolket, men som et menneske i dyp nød. Det er få av oss som ser på andre folkegrupper som fiender, men er vi kanskje redd for andre? Er det frykt og usikkerhet for dem vi ikke kjenner, som hindrer oss fra å stoppe opp og bry oss? Lignelsen viser oss en dyp respekt for livet og solidaritet med den svake. Den som ingen bryr seg om, trenger en forsvarer, trenger vern og at noen bryr seg.

Guds bilde

Gudsforholdet vårt er også i sentrum. Det blir helt klart ut fra sammenhengen lignelsen står i: Vi skal elske Gud av hele vårt indre. Den lovkyndige vil begrense forholdet til de andre, og det er vi alle flinke til. Den lovkyndige er ikke verre enn du og jeg, men Jesus gjør det klart at det ikke holder. Vårt forhold til Gud skal bringe oss ut over oss selv. Vi er skapt til å være Guds bilde. Gudbilledligheten får vi gjennom

Guds relasjon til oss. Men Gud frelser oss ikke til isolasjon, men til relasjon, til et fellesskap ikke bare med Gud, men med resten av Guds skapninger. Det er grenseløst og innebærer også dem vi kanskje ikke hadde trodd vi skulle ha noe å gjøre med, verken dem vi får en håndsrekning fra, eller dem som gir oss hjelp. Både den lovkyndiges og vår interesse for det evige liv får sin oppmerksomhet mot livet her og nå og gjør at alle de små øyeblikkene ikke kan ignoreres - de er faktisk avgjørende og utgjør forskjell! Å være from er derfor å selv risikere å bli skitten på hendene og faktisk bry seg om vår neste. Vår kjærlighet til Gud skal virkeligjøres gjennom våre gjerninger her og nå. Dette er tro, håp og kjærlighet, slik at vår tro og vår kjærlighet til Gud også blir håp for andre mennesker.

Tjen Herren med glede!

Den egentlige barmhjertige samaritan er selvsagt Jesus. Slik er det også i dag. Når vi er gode mot andre, er vi Jesu hender i verden. Dersom mennesker opplever Jesus gjennom våre hender, kan omsorg og omtanke være en ekte opplevelse av nåde. Evangeliet forkynt gjennom handlinger. Dette kan også fyllbyrdes av mennesker som har et skrantende og uformulert gudsforhold. Alle døpte må få høre at de gjennom sine gode gjerninger også fungerer som Guds hender og som Guds bilde. Tvilende mennesker kan trenge å se og bli fortalt at de faktisk utfører en gudstjeneste selv om vi har passert kl.12.30 sist søndag. Gudstjeneste og hverdagsliv hører sammen. Dessuten handler ikke teksten bare om enkeltmennesker, men også om kirken som fellesskap; vi skal både være og gjøre.

Noen kan oppleve det godt at de er kalt og utvalgt til å tjene Gud, mens andre kan oppleve det som krav. Vi vet faktisk ingenting om samaritanens indre liv, men vi vet av erfaring at det kan koste å være god. Det er slitsomt å redde verden, og den barmhjertige samaritan kan lett bli den bitre. Også hjelperen trenger å snakke ut om det man har opplevd. Hjelperens indre kan ikke overses, og det er kanskje flere i menighetstjeneste, som har opplevd å gape for høyt og blitt slitne. I dag er det hjerteforholdet til Gud hos hjelperen som bør stå i fokus, og det forholdet skapes ikke av at vi tror vi skal

bære all verdens nød på våre skuldre. Det kan være grunn til å minne om at etter denne lignelsen får vi høre om Jesus hos Marta og Maria. Noen beskylder kristne for å være dumsnille. Jeg tror ikke det er et dumt rykte, men hvis vi lar oss utnytte på en måte at vi rives og slites i vårt indre, er det et problem. Vi skal elske andre slik vi elsker oss selv, og da må vi også ta vare på oss selv og vårt eget gudsforhold. Kjærligheten er ikke det at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder.

MARTIN AALEN HUNSAGER
Kapellan i Åsane

15. søndag etter pinse

13. september 2009

Prekentekest: Sal 116,12-16

1 Tess 5,15-24; Luk 17,11-19

Takknemlighet - refleks eller øvelse?

Denne dagen har de fleste av sine tekstmotiver knyttet til takknemligheten. Jeg har noen ganger lurt på om takknemlighet er en medfødt instinktiv reaksjon på godhet, eller om det er adferd som må læres. Kanskje er det litt av begge deler. Jeg har utallige ganger overvåket mine egne barn når de har åpnet gaver i sine bursdagselskap, og har registrert at *glede og takknemlighet* ikke et selvfølgelig ordpar. For en sindig nordmann må takknemlighet både begrunnes godt og huskes på. Slik var det nok tydeligvis også på Jesu tid. Helbredelser og velsignelser avfødte ikke takknemlighet med noen som helst form for automatikk. Søndagens gudstjeneste kan bidra til både å begrunne takknemligheten og til å huske på den.

Det sanne bildet

Innen enkelte terapiformer bruker man tegning og maling som viktige virkemidler. Viktige følelser, relasjoner og fortellinger kan noen ganger uttrykkes på et annet plan hvis vi slipper å bruke ordene og i stedet tar pensel og lerret fatt. Man trenger ikke engang å ha en særlig kunstnerisk åre for å nyttiggjøre seg denne arbeidsformen. Hvordan ser mitt bilde ut? Hvordan ser mitt liv ut, i glass og ramme? Det hender bildet er svært lyst. Det hender også at det er ganske svart. Men som et voksent menneske opplært i nyanseringens kunst inner jeg at mitt livs bilde har mange slags farger, streker i mange ulike retninger. Bildet er stappfullt av både glede og sorg, håp og fortvilelse, hvitt og svart, rolig lys og mørkt kaos. Når er bildet lyst nok til at jeg kan takke for det? Når er livet vakkert nok til at jeg kan si med salmisten: Jeg vil bære fram takkoffer til deg og påkalle Herrens navn!

Spor av Gud

Å være en troende er å lete etter spor av Gud i det bildet som uttrykker mitt liv. Det er ingen selvfølge at vi ser disse sporene og kaller dem for Guds spor. Det er *troens* øyne som ser, og

som gir beskjed til hjernen om å løse tungen til lovsang og takknemlighet. Men vi kan øve oss i oppmerksomhet. Vi kan bevisstgjøre de små velsignelsene. Hvor er de mest nærliggende stedene å lete?

- Jeg ville først lett i mine medmenneskers øyne. De lyseste partiene og de morsomste strekene i mitt bilde er malt av gode mennesker jeg har møtt og fortsatt møter. Når jeg vil takke dem for delt liv, vil jeg også takke Gud for det vidunderlige menneskelige fellesskap.

- Deretter ville jeg lett i mine egne følelser. Glede og sorg som har fordyppet livet. Roen over endelig å kunne våkne uthvilt etter en god natts søvn er ingen selvfølge. Heller ikke kraften til å stå opp og med tilstrekkelig mot å gå løs på en ny dag.

- Til sist ville jeg minne meg selv på de dypeste sporene Gud har satt i bildet mitt, de som så lett blir overgrodd og dekket over av tvil og bekymringer, men som likevel er der. Det er disse sporene salmisten synger om når det står: "Jeg løfter frelsens beger og påkaller Herrens navn." Det dypeste sporet er et kors tegnet inn i bildet på min dåpsdag.

Tekst og budskap

Salme 116,12-16 er en tilleggstekst som kom inn i Kirkeårets tekster så seint som 1988, og som har vært prekentekest én gang før, i 1999. I forslaget til ny tekstbok er den ikke lenger med, så nå gjelder det å bruke den godt, det kan bli siste gang! Salme 116 er i de fleste kategoriseringer regnet med som en såkalt *individuell takkesalme*, blant annet sammen med salme 30-32 og 118. Gunkel beskriver takkesalmene som motstykker til klagesalmene, som de to skjellene i en musling. Takkesalmen har lagt klagen og krisen bak seg. Men den er ikke glemt. Det vil si at noe av takkesalmen, og det gjelder ikke minst salme 116, refererer til den konkrete nøden som salmisten er utfridd fra. Salme 116 er også en *anonym* salme som ikke gir oss særlige holdpunkter for å bestemme dens konkrete og personale bakgrunn. Men det er tydelig at nøden var stor: "*Dødens lenker snørte seg om meg, dødsrikets redsler grep meg, jeg fant bare nød og sorg.*" (v 3) Når salmisten skal minne Gud om Hans velgjerninger og lovprise Ham, må han også tegne opp noe av den mørke bakgrunnen

for disse velgjeringene. Sånn sett er en individuell takkesalme mønsteret for relativt mange av de vitnesbyrd vi har hørt (eller avlagt) i det forrige århundres norske, kristne møte-kultur.

v 13 gir mange nærliggende assosiasjoner. *Jeg løfter frelsens beger og påkaller Herrens navn*, kan i første omgang føre tanken i retning av en slags "liturgisk skål for Herren", men vil i vår sammenheng først og fremst minne om det beger vi løfter med Kristi blod.

v 15 blir umiddelbart opplevd som et problematisk brudd i teksten, særlig i en kultur som har vanskelig for å akseptere døden som naturlig og nødvendig, endog som en vel-signelse. Kanskje er det slik at v 15 sammen med v 16 handler om en overgivelse der vi gir slipp på avhengigheten av dette jordiske livet?

v 18-19 viser at selv de individuelle takke, salmene hadde et "sted": *"Jeg vil innfri mine løfter til Herren i nærvær av hele hans folk, i forgårdene til Herrens hus, midt i deg, Jerusalem."* Den som brukte salmen, i en eller annen rituell form, gjorde det i nærvær av menigheten eller i det minste i nærvær av venner og familie. Og det går tydelig fram av v 19 at templet var stedet for salmens rituelle bruk. Denne tette sammenhengen mellom den individuelle takk og *Guds hus* er, som vi vet, ikke like selvsagt i dag, for å si det mildt.

Noe av det jeg alltid har syntes vært vanskelig som prest, er å frambringe lovsang i menigheten. Jeg har problemer med å se meg selv som lovsangsleder, kanskje også fordi lovsangens utadvendte språk ligger et stykke unna mitt "naturlige morsmål". Men kanskje er det slik at fremprovosert lovsang oftest får en litt hul klang, og at vår oppgave er å minne hverandre på Guds spor i livet. Så får det føre til hva det vil. Forhåpentlig vil noen vende seg til Herren i takknemlighet. Og forhåpentlig vil noen til og med gjøre det i Guds hus, i Kirken.

Prekenskisser

Spor av Gud i mitt livs bilde

Alt trenger ikke være lyst før takknemligheten fødes. Alt trenger ikke være vakkert for at lovsangen skal lyde. Jeg vil lete etter gode spor i det bildet som faktisk er der:

- tenk på et menneske og takk Gud for relasjonenes velsignelser
- tenk på en følelse og takk Gud for øyeblikk av sinnets ro
- tenk på et kors og takk Gud for frelsens nåde inngravert i sjelen

Hvor skal jeg gjøre av min takk?

- Takknemlighetens retning. Herren er all god gaves giver.
- Takknemlighetens sted. Herren er i sitt tempel.

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
Universitetslektor, MF

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

TILSETTINGER

Agder og Telemark bispedømme

Agder og Telemark bispedømmeråd har gjort følgende tilsetninger i møte 26.06.2009:

Geirulf Grødem ble tilsatt som kapellan i Lister prosti med Lyngdal, Austad og Kvås sokn som tjenestested.

Geir Flatin ble tilsatt som sokneprest i Aust-Telemark prosti med Austbygde, Hovin, Atrå og Mæl sokn som tjenestested.

Anne Berit Sunde ble tilsatt som sokneprest i Aust-Telemark prosti med Gransherad, Heddal og Lisleherad sokn som tjenestested.

Tone Klev Furnes ble tilsatt som kulturrådgiver i Agder og Telemark bispedømme.

Toralv Frøysaa Lie ble tilsatt i et treårig engasjement som prest i Kristiansand International Church -KIC.

Alle de tilsatte har bekreftet at de tar i mot stillingene.

Stavanger bispedømme

Stavanger bispedømmeråd tilsette i sitt møte 19.06.09:

Oddvar Nessa som sokneprest i Nordre Ryfylke prosti med Sauda sokn som særskilt arbeidsområde.

Sven Terje Engstrøm som sokneprest i Tungenes prosti med Sjernarøy og Talgje sokn som særskilt arbeidsområde.

Arbeidsutvalget i Stavanger bispedømmeråd fattet på delegert myndighet følgende vedtak 01.07.09:

Sigbjørn Rydland Jårvik tilsettes som kapellan i Stavanger Domprosti med Hundvåg sokn som særskilt arbeidsområde.

Dei tilsette har skriftlig stadfesta at dei tek imot stillingane.

SØKERE

Tunsberg bispedømme

Sokneprest i Tønsberg domprosti med særskilt tjenestested Stokke, Skjee og Arnadal sokn.

Offentlig søkerliste:

Askekjær, Frode (41), Sokneprest i Sylling og Sjøstad, Sylling

Bugge, Dagfinn (50), Vikarierende sokneprest, Horten

Hedberg, Jo (47), Vikarprest, Samnanger menighet, Midhordland prosti, Barkåker

Lossius, Margrete Sem (50), Avdelingssjef/sykehusprest, Larvik

LEDIGE STILLINGER

Agder og Telemark bispedømme

Ungdomsprest i Seljord prestegjeld i Vest-Telemark prosti i Agder og Telemark bispedømme.

Stillinga som ungdomsprest i Seljord prestegjeld er ledig frå 1. oktober 2009.

Seljord prestegjeld omfattar heile Seljord kommune, ein langstrekt kommune midt i Telemark fylke, med ca. 3000 innbyggjarar. Seljord er eit dominerande handelssentrum for heile Vest-Telemark-regionen. Som kultur- og festivalbygd er Seljord landskjent. Bygdekunst og handverk står høgt i kurs, og bygdene har mange kjente kunstnarar. Bygdene i kommunen er og kjende for sin vakre natur.

Prestegjeldet har tre sokn: Seljord, Flatdal og Åmotsdal med kvar si kyrkje. Seljord kyrkje er reist i romansk stil og er frå 1100 talet. Flatdal kyrkje, 13 km frå Seljord sentrum, er bygd i 1654, og Åmotsdal kyrkje, 26 km frå Seljord sentrum, er bygd i 1792. Alle tre kyrkjene er vakre og særmerkte gudshus. Det må og seiast om Mandal kapell frå 1954, som ligg 23 km frå Seljord sentrum. I tillegg er det tre private kapell: Nutheim, Svartdal og Kivledalen.

Seljord prestegjeld har sokneprest, kyrkjevevjerje, kantor, 2 kyrkjetenarar og sekretær/diakon i deltid. Målforma er nynorsk i kyrkje og skule i heile prestegjeldet, men søkjarar må stadfeste at dei kan nytta begge målformer. I prestegjeldet er det sundagsskular og ein del barnarbeid i regi av dei frivillige organisasjonane. I Seljord og Flatdal fins det ungdomsklubbar som samlar mange unge. Det er barneskular i Seljord, Flatdal og Åmotsdal. Ungdomsskulen for heile kommunen ligg i Seljord sentrum. I Seljord sentrum finn ein og vidaregåande skule med fagområde innan mellom anna media og kommunikasjon, restaurant- og matfag og allmenn påbygging. Dessutan er det skuleskysst til andre vidaregåande skular i nærleiken, som Bø (ålmennfag), Kvitsund (ålmennfag) og Lunde (yrkesfag). I Bø finn ein og Høgskolen i Telemark.

Seljord kyrkjelege fellestråd er arbeidsgjevar for ungdomspresten med kyrkjevevjerja som næraste overordna. Soknepresten leier prestenesta i dei tre sokna. Ein legg vekt på at ungdomspresten skal drive oppsøkjande verksemd og vera til stades der dei unge samlast. Ung-

domspresten skal vera ein person som tek seg tid til å lytte til dei unge. Likeeins bør ungdomspresten vera ein ressursperson for det frivillige ungdomsarbeidet elles i kyrkjelydane. Ungdomspresten bør hjelpe fram nye leiarar og inspirere fleire til å ta ansvar i ungdomsarbeidet. Det er og viktig å vidareføre arbeidet med å bygge nettverk og gode samarbeidsrelasjonar mellom kyrkjelyd, skule, lag og heimane. Ein legg og vekt på eit nært samarbeid med ungdomsprestane i nabobygdene.

50% av stillinga blir finansiert av bispedømmerådet. Prosten i Vest Telemark fastset arbeidsplan for den delen av stillinga. Denne tenesta skal omfatte gudstenester og tenesteveker, ein-skildtenester, konfirmantarbeid mv, svarande til eit halvt årsverk. Slik plan blir utarbeidd i samråd med ungdomspresten sjølv, soknepresten og kyrkjevevjerja i Seljord. Ansvaret for konfirmantarbeidet er og lagt til ungdomspresten. Det er ca. 25 konfirmantar pr. år. Oppslutninga om dei kyrkjelege handlingar er svært høg i prestegjeldet.

Ungdomspresten bør bu i prestegjeldet og slik bli ein del av lokalmiljøet. Det er ikkje tenestebustad til stillinga, men vi kan hjelpe til med å skaffe bustad. Det er gode samarbeidsforhold i stab og sokneråd, likeeins i prostiet, der ungdomspresten er med på tenestekonferansar og kollegafellesskap. Vi ynskjer ein person med interesse og evne til å arbeide med ungdom. Personlege eigenskapar vil bli vektlagt.

Ungdomspresten kan tiltre frå 1. desember 2009 - eller etter avtale. Stillinga ligg i lønstrinn 53, og det er vanlege regulativmessige godtgjeringsar og skyss- og telefongodtgjerse. Tilbod om ABV.

Søknad med CV, vitnemål, attestar og referansar sendast til Seljord kyrkjelege fellestråd v/kyrkjevevjerja, 3840 Seljord innan fredag 16. september 2009. Søknad kan og sendast på e-post til: sky@virusvask.no. Aktuelle søkjarar vil bli innkalla til intervju. Fleire opplysningar om stillinga kan ein få ved å kontakte sokneprest Kjell Johan Nenseter 35 06 54 77 eller kyrkjevevjerje Jon Svartdal 35 06 54 72/91 72 39 67.

I samarbeid med Den nordisk-katolske Kirke
inviterer vi alle interesserte til

PILEGRIMSTUR i kirkefedrenes fotspor
i samarbeid med Den nordisk-katolske Kirke.

Syria 9.- 18.april 2010

Reiseledere: Prestene Oddvar Tveito og Eyolf Berg

Pris kr 12000,- (+ flyskatt- ca 2500)

Inkl. Fly, overnatting på 3-4*, 1/2 pensjon, severdigheter.

Engelsktalende guide.

Påmeldingsfrist: 15.sept 09

Plassbegrensning.

Opplysninger og program fås hos :

ot@grimstad.kirken.no, tlf.90 95 04 73

eller:

ebe@ebe-data.com, tlf. 91 17 65 37.

Turoperatør: **NORSK TUR**

Postboks 242

N-4663 Kristiansand

Returadresse:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av universitetslektor Sjur Isaksen professor Harald Hegstad, prost Jan Otto Myrseth og kapellan Sunniva Gylver.

REDAKSJON

Luthersk Kirketidende, v/Eyolf Berg,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Red. sekr.: Eyolf Berg.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og kan sendes til ovenstående e-postadresse.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

Pris kr. 525,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 650,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Halvårstidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemoduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 500,- +mva
2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 900,- +mva
3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 1500,- +mva
4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 1500,- +mva
5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2000,- +mva
6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 2500,- +mva
7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 4000,- +mva

